

Dodatky

Rukopisy uvedené v elektronickém katalogu Židovského muzea¹

Ms 243

Skupina: rukopisy a staré tisky

Podskupina: kodex

Inventární

číslo: 170.565

Druh předmětu: text liturgický

Typ předmětu: požehnání (sbírka, různá)

Popis stavu: bez zásahu

Místo vzniku: Wien

Autor: Herlingen, Aharon ben Benjamin Zeev Datum 1727-28

Materiál: pergamen, inkoust, kvaš

Technika: rukopis, iluminace

Výška: 150 mm

Šířka: 100 mm

Nápis:

דיני ותפלות השייכים לברית מילה עם ברכת המזון וברכות אירוסין ונישואין /

נעשה פה ע"מ ווינט /

אהרון ב"ה בנימין זאב זצ"ל מגיביטש שנת תפח לפ"ק //

Popis:

Předpisy a modlitby vztahující se k obřízce, požehnání po jídle a požehnání k zasnubám a svatbě.

Iluminovaný rukopis na pergamenu, kvaš a perokresba. Všechna folia s textem orámována zeleným rámečkem; rozměr folií 143 x 94 mm, rozměr

---

¹ Katalog připravuje od listopadu 2003 O. Sixtová.

textového pole 120 x 68 mm. Hebrejsky, hebrejské pseudo-sefardské kvadrátní a tzv. raši písmo. 14 ff., nefoliováno (novodobá paginace tužkou). Původní červená pergamenová vazba s ornamentálním zlacením, původní mramorované barevné předsádky dnes odsunuty za nový balící papír sloužící k výlepu přideští a jako první předsádka.

Na titulním listu jméno písaře a kolace: zhotoveno ve Vídni roku 488 (1727-28) Aharonem ben Benjaminem Zeevem [Herlingenem] z Jevíčka.

iluminovaný titulní list. V horní části na šedém architektonickém pozadí po stranách textu titulního listu v nikách postavy Mojžíše s deskami zákona a Arona s kadidelnicí, nad tím ve třech kruhových kartuších biblické výjevy (zprava): obětování Izáka (Gn 22), Boží návštěva u Abrahama (Gn 18) a Elíša hledící na ohnivý vůz unášející proroka Elijáše (2 Kr 2, 11). V dolní, menší půli, interiér synagogy s aronem s červenou oponou a drapérií, vpravo se odehrává obřizka s mohelem, kmotrem držícím na klíně dítě a čtyřmi přihlížejícími mužskými postavami, otevřenými dveřmi nalevo přihlížejí ženy. Na f. 4b perokresebný panel s incipitem Baruch, na f. 6b panel s dvěma cheruby přidržujícími štíty s hebrejskými texty požehnání a instrukcí.

1a titulní list

1 b vakát

2a předpisy a modlitby vztahující se k obřizce 6b požehnání po jídle

12b požehnání k zásnubám a svatbě

Na přední předsádce a na f. 14b záznamy o úmrtích v rodině hebrejsky a německy mezi lety 1813 a 1877 (poslední datum na předsádce); příjmení Dormitzer a Sommer.

Jeden z písařů tzv. moravské písařské školy. Faksimile vystavena v expozici Židovské tradice a zvyky II. Životní cyklus, na galerii Klausové synagogy v Praze.

V majetku pražského židovského muzea již před 2. světovou válkou (viz pohlednice s reprodukcí f. 6b.

Překlad nápisu:

Předpisy a modlitby vztahující se k obřízce s požehnáním po jídle a požehnáními k zasnubám a svatbě. Učiněno zde v v [hlavním] městě království Vídní. Aharon, syn Benjamin Zeeva, památka spravedlivého budiž požehnáním, z Jevíčka roku 488 malého počtu.

Ms 431

Skupina: rukopisy a staré tisky

Podskupina: kodex

Druh

předmětu: text liturgický

Typ

předmětu: požehnání (sbírka, různá)

Inventární číslo: P2001/0544

Prirůstkové číslo: 2001/0544

Místo vzniku: Morava

Způsob nabytí:

Autor: ?

Místo nabytí:

Datum vzniku: 1. polovina 18. století

Technika: rukopis, iluminace

Výška: 85 mm

Šířka: 60 mm

Nápis

Popis:

Birkat ha-mazon, berachot, kariat Šema al-ha-mita

(Modlitba po jídle, požehnání a čtení Šema na loži)

Iluminovaný rukopis na pergamenu. Fragment, dílo moravské písařské školy.

Hebrejsky, hebrejské pseudo-sefardské ("otijot amsterdam") kvadrátní písmo pro vlastní text, tzv. weiberschrift (aškenázská polokurziva) pro liturgické instrukce v jidiš, 11 volných folií (ze 14 dokumentovaných před 2WW, viz Kahanův článek), inkoust a kvaš. Některé listy značně setřelé. Jednotlivá folia na sebe nenavazují, vyjma 8-10. Ilustrace - miniatury na následujících foliích: 4a, 5a, 5b, 6a, 6b a 10a. Text orámován na všech foliích zelenou linkou.

Obsah:**1a-3b**

Požehnání po jídle (1a Ž 137 a Ž 126 recitované před požehnáním při různých příležitostech; 1b úvodní slova požehnání; 2a "Rachem ha-Šem elohejnu al Jisrael amecha"; 2b "Rece ve-hachalicejnu"; 3a pokračování "U-bne Jerušalajim ir kodšecha": "(...) kadoš Jaakov" a začátek "Ha-rachaman hu jimloch alejnu" po "ve-jithadar banu"; 3b pokračování předchozího až po "jevarech ... ve-et kol ašer lanu kemo";

4a-6b

Pořad požehnání (4a-b "Bracha acharona al ha-jajin"; 5a "Bore pri ha-adama" a "Ha-noten reach tov ba-pejrot"; 5b "Bore šemen arev" a ? (nečitelné); 6a "Maciv gvul almana" a "Bore isvej besamim"; 6b "De-jahavach lan ve-lo jahavach le-afra" a "Še kocho u-gvurato male olam";

7a-11

Čtení šema na loži (7a konec požehnání "Ha-mapil chavlej šejna" a Šema; 7b pokračování předchozího a "Ve haja"; 8a Ž 91 od "jomam mi-dever la-ofel" do konce; 8b "Ha-Šem ma-rabu caraj" a začátek "Haškivenu ha-Šem"; 9a pokračování předchozího a "Baruch ha-Šem ba-jom"; 9b

pokračování předchozího; 10a navazuje modlitba "Ha-mal'ach ha-goel oti"; 10b pokračování předchozího až po "Lo janum ve-lo jišan šomer Jisrael"; 1 la Ž 1 od "be-torat ha-Šern chefco" a :k 2 po "asapra el chok adonaj amar"; 1 lb pokračování předchozího a začátek 2_ 3 až po "lo ira me-rivavot am ašer".

Ilustrace:

4a k poslednímu požehnání nad vínem (pár sbírající hrozny na podzimní vinici)

5a k požehnáním nad plody země a vonnými plody (ženské poprsí nad koši zeleniny a ovocný koš (dvě miniatury)

5b k požehnání nad olejem (lis na olej?)

6a k požehnání nad vonnými bylinami a květinami (pár pracující na květinové zahradě, v pozadí francouzský park)

6b k požehnání nad hřměním, bouří a zemětřesením (dům v bouři na pozadí hor)

10a k modlitbě Anděl spasitel můj (červeně oděná celá postava okřídleného anděla)

Pochází z majetku židovského muzea v Mikulově. Inventární číslo muzejní zatím nedohledáno, poté vedeno v přír. knize knihovny po č. 5486/64.

Fragment již před 2WW. Dle Kahana mohl mít rukopis původně kolem 60 folií, ve skutečnosti spíše méně. Šest folií bylo v letech 1965-1984 vystaveno v Holešově (nalepena na papíru). Poté restaurována a umístěna mezi dvě skla a uložena do desek. V r. 1997 při vyklízení Španělské synagogy nalezeno dalších 5 folií. Dnes restaurováno a uloženo v lepenkových paspartách.

Emest Nameyi přisuzuje náš rukopis Arje Jehudovi Lejbu Kahanovi z Třebíče. Velice podobný anonymní rukopis (snad též iluminátor) se nachází v Královské knihovně v Kodani (Cod. Hebr.

XXXII, Namenyi, s. 67), přisuzovaný v KB Samuelovi Dreznici, Namenyim (s. 60) Moše

Lejbovi b. Wolfovi z Třebíče. Obdobný rukopis publikován také v článku Alexandra Scheibera v Arešet 1 (1958), s. 254-259 atd atd. Srovnej rukopis publikovaný Alexandrem Scheiberem v Jeda am, 1958, v, 71-73, napsaný v Mikulově 1727 a přisuzovaný v článku Samuelovi Dreznici.

Překlad nápisu:

<http://192.168.0.11/muzeum/sablona.phtml> 19.2.2004

ms 438

Místo vzniku: Mikulov

Autor: Dresnitz, Šemuel ben Cvi Hirš

Datum vzniku: 1751

Materiál: pergamen, kvaš, inkoust

Technika: rukopis, iluminace

Výška: 400 mm

Šířka: 835 mm

Popis stavu: konzervováno

זאת נדב הרב המייסד לכבוד קונו ומהונו /
 אר"י נועם נעים זמר לשמחת תורה /
 היום סיום מהדורה ובהתנדב /
 לב טהרה לקיים כתבו השירה לרוממה /
 בקול זמרה מבית הכנסת לעטרה אז דיבור"ה שרה /
 בתלתא א"ב מיושרה לשמו בקרבו מדורה הכינ' /
 וגם חקרה הרב הגדול מה"ו אריהודא ליב /

אב"ד דק"ק בוסקוויץ נר"ו דיין ודרשן דק"ק נ"ש המפוארה בן הרב /
 הגאון מהור"ר מנחם מענדל נ"ע בן הרב הגאון /
 החסיד מוהר"ר דוד נ"ע נכד הגאון' המחבר [ים] /
 שו"ת צמח צדק ושו"ת עבודת הגרשוני להגדיל /
 תורה ולהאדירה נעשה יום ג' יב' מנחם /
 אשי"ר ל' //

אני / הסופ' והצייר / הק' שמואל בלא"א / התו' מהו' צבי הירש דרעזניץ / זצ"ל סופר
 אריהודא ליב נ' הרב מהר' מענדל אמצ' בתורה // [סת"ם] ושוחט דמתא / פה ק"ק ניקל / שפורג //

Popis:

Devocionální tabulka s autorskou básní donátora, Arje Jehudy Lejba, syna Menachema Mendla, dajana a kazatele v Mikulově.

Rukopis a malba na pergamenu ve tvaru lunety, s proužkyk uchycení vystupujícími po okrajích listu. Hebrejsky, hebrejské kvadrátní písmo pro hlavní text a tzv. raši pro dedikaci a kolofon. Hnědý inkoust, malba v barvách okrové, červené, bordó, zelené, modré, hnědé, pro zvýraznění písmen použit zlatý prášek.

Dedikace umístěna v horní části lunety v kartuši nesené dvěma lvy, po stranách dva květinové koše. Báseň vztahující se k Simchat tora, svátku radosti z Tóry, je komponována ve třiceti čtyřveršových

strofách a rozepsána do kruhových emblémů prokládaných rostlinnými a květinovými motivy (po deseti ve třech řadách).

Každá strofa je rozepsána v šesti řádcích: první a poslední slovo strofy je vždy odsazeno na zvláštní řádek, psáno větším ozdobným písmem a zlaceno s černou konturou). V akrostichu prvních tří veršů jednotlivých strof čteme vždy jedno a totéž písmeno hebrejské abecedy, takže ve dvacetidvou za sebou jdoucích strofách skládají celou hebrejskou abecedu. Obdobně, pouze v obráceném abecedním pořádku, je komponováno posledních osm strof, a to vždy jedno písmeno na jeden verš.

Zvýrazněná počáteční písmena čtvrtého řádku všech strof skládají jméno autora, slova v pátém řádku čtena samostatně jako souvislý text dávají verše Ž 19, 8-10.

V terči ve středu mezi spodní a prostřední řadou emblémů je umístěn kolofon písaře a malíře, Šemuela, syna Cviho Hirše Dresnitze, památka spravedlivého budiž požehnána, (rituálního) písaře a řezníka v Mikulově. (k jeho dílu viz bibliiografii Scheiberovu. V Památku Židovského ústředního musea pro Moravsko-Slezsko, Mikulov 1936, s. 47, je reprodukována stránka s kolofonem z jeho rukopisu, který vytvořil pro Chevru kadišu v Mikulově - snad se jedná o rukopis Sefer kicur Maavar Jabok z r. 1748, Scheieberovo číslo 6).

Donátor a autor básně rabi Arje Jehuda Lejb ben Menachem Mendl působil ve 20.-40. letech 18. století v Boskovicích a nakonec jako přísedící rabínského soudu a kazatel v Mikulově, kde r. 1755 zemřel a kde je pohřben (jeho epitaf publikován v Gedenkbuch Kaufmann, viz bibliografie). Plodný autor náboženské poezie, jedna jeho skladba byla nedávno nalezena na stěně v předsíni boskovické synagogy, další v boskovické synagogální knize pro kantora, uložené v ŽMP (Ms 256; viz o něm v průvodci k boskovické synagoze, Boskovická synagoga, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2002). Snad se nacházelo ve Staré synagoze v Mikulově (viz citovaný Scheiberův článek).

Překlad dedikace (třeba dokončit): "Toto věnoval rabín a autor na počest svému Stvořiteli a ze svého majetku. Lev (=Arje Jehuda Lejb) příjemně zapěl ke [svátku] radosti z Tóry dnes, při dokončení cyklu. (...) Veliký rabín rabi Arjehuda Lejb, předseda rabínského soudu v Boskovicích (...), soudce a kazatel v Mikulově (...), syn velikého učence, rabiho Menachema Mendla (Krochmala), syna velikého učence a zbožného muže, rabiho Davida, vnuk velikánů, autorů responsí Cemach cedek a responsí Avodat ha-Geršuni, pro velikost a krásu Tóry. Učiněno v úterý, 12. menachemu (=avu) roku Zapěji [malého] počtu (= 511; 1751)."

Barvy místy odřené či sprašují; text někdy téměř nečitelný, podobně jako kolofon Šemuela Dreznice. Restaurováno v r.198516 a vloženo do nevhodné skleněné pasparty, odkud vyjmuto v r. 1997.

Překlad nápisu:

Já, písař a malíř, nepatrný Šemuel syn mého pána a otce, vzdělaného v Tóře, pana Cvi Hirše Dreznice, památka spravedlivého budiž požehnána, místní písař rituálií a rituální řezník, zde ve svaté obci Mikulově.; Arje Jehuda Lejb syn rabína, rabiho a učitele Mendla, nechť je udatný v Tóře //

<http://192.168.0.11/muzeum/sablona.phtml>

ms 446

Inventární

číslo: 177.370

Přírůstkové číslo:1999/0196

Druh předmětu:text liturgický

Typ předmětu:hagada šel pesach

Místo vzniku: Morava

Způsob nabytí: nákup, NK ŽM 17.12.1998

Místo nabytí: Praha

Autor:

Datum 18. stol.
vzniku:
Materiál: pergamen, inkoust
Technika: rukopis, perokresba
Výška: 194 mm
Šířka: 160 mm
Nápis: Popis:
Seder Hagada šel Pesach.

Iluminovaný rukopis na pergamenu. 21 ff. 194 x 160 mm, složky: i-iv 4 listy, v 2 listy, vi 3 listy. Hebrejské písmo kvadrátní (text hagady a nadpisy, hebrejské a aramejské texty písní) v nejméně 3 velikostech a weiberschrift ("cejna u-rejna") pro instrukce v jidiš a překlady písní a modliteb do jidiš. Průměrně 22 řádků na stránku, úzké okraje, textová plocha ca 165 x 135 mm. Pergamenová vazba (219 x 160 mm) se slepotiskovým dekorem; tři protínající se zrcadla doplněná rostlinným vzorem a nalepenými rokokovými žánrovými scénkami ("chinoiserie"; 6 celých, 1 poškozená a 1 zcela chybí)), nové zelené a růžové tkanice. Dvojí předsádka: první z dobového mramorovaného papíru; druhá předsádka z listu papíru vevázaného za křídélko za první (resp. poslední) složku, dolitá

Na předsádkách záznamy a podpisy majitelů: vpředu recto dobovou aškenázskou kurzivou "ha-k' Icak ben khr"r Moše (mcjt?)" ad. náčrty, verso čtyři figurky andělů tužkou či inkoustem, zadní předsádka: recto Mozer(?) (Moyses?) Moller, verso německý záznam majitele Mozera Mollera v Lošticích, r. 1812.

F. 21b vakát se jmény majitelů, hebrejsky: "Icak M'", "ha-k' Pinchas j"c" a "Meir Moler")

Pergamen ohmataný, místy nahnědlé skvrny, perokresby někde silně setřené, místy dokresleno tužkou nezkušenou rukou (viz titulní list, desky

Zákona aj.), text samotný dobře čitelný. Vazba zchovalá, místy kůže popraskaná, ale opravená a doplněné chybějící části.

rozpis obsahu:

fol. 1 a -18a text hagady hebrejsky s instrukcemi v jidiš

fol. 18b-21a hebrejský a aramejský text písně Echad mi jodea a Chad gadja s překladem do jidiš a požehnání pro ejruv a text k bdikat a srefat chamec

ilustrace:

fol. 1a: titulní list umístěný v rámečku 170 x 133 mm, ve středovém poli titul Seder hagada šel pesach, kvadrátním

písmem uvnitř šrafovaným nebo tečkovaným, nad ním kartuše (prázdná) nesená dvěma cheruby ; po stranách typizované postavy Mojžíše se dvěma deskami Zákona (vpravo) a Árona s kadidelnicí (vlevo); dole kartuše s (dodatečně) vepsaným jménem majitele "ha-k' Icak M' ben khr"r Moše mi-Lošic", uprostřed razítko (jako v dalších knihách moravské provenience, cenzorské), kartuše je nesena dvěma karyatidami (z nichž jedna setřena téměř beze zbytku)

fol.1b: celostránková ilustrace v rámečku 17,2 x 13,3 cm rozděleném do dvanácti polí tzv. "siman le-seder šel pesach", mnemo pro pořádek pesachu s nadpisy kvadrátním písmem a příslušnými ilustracemi.

textové ilustrace:

fol.3a (7,3 x 13,8 cm) učenci kolem stolu v Bnej Brak, dva sloužící s tácy, jeden nalévající víno, interiér s holandským svícem, konvicemi, svícem a džbány, okna zasklená, polosloupky fol.3b (7,3 x 14 cm) čtyři synové v krajině

fol.4b (7,4 x 13 cm) Abraham vítající tři anděly před domem, Sára stojí ve dveřích, v pozadí krajina s ptáky a stromem (viz Cejna u-rejna)

fol.5b (6,7 x 13,6 cm) dvojité námět: stavba měst Pýtóm a Raamses s postavou ženy a pracujícími muži; Mojžíš zabíjí Egyptěana

fol.6b (7,4 x 13,5 cm) Mojžíš zachráněný faraonovou dcerou, v pozadí krajina s mostem a nad ním město

7a (7,5 x 13,5 cm) dvojitá scéna: Mojžíš a Áron před faraonem sedícím na trůnu (viz lot 30, č. 44 a lot 22, fol. 9v); Mojžíš and the Brazen serpent before the farao; zasazeno do palácového interiéru (sloupová síň, město s paláci v pozadí)

7b (7,5 x 13,4 cm) první rána egyptská: faraonova hostina v otevřeném palácovém interiéru, žáby rozlezlé po stole a po podlaze, v pozadí město s domy a paláci, věž s hodinami (Kroměříž?)

8a (6,6 x 13,4 cm) Mojžíš se zvednutou holí a Izraelité přihlížejí, jak se farao a armáda topí v moři 8b (6,8 x 13,2 cm) Izraelité opouštějí Egypt: průvod pěších mužů, jezdců a chlapců se dvěma velbloudy, v pozadí středověké město s hradbami

9a (6,8 x 13,3 cm) Izraelité s holemi připraveni k východu z Egypta okolo sederové večeře (na stole beránek a macy), venku krajina se stromy

12b (5,6 x 13,5 cm) Eliáš vede Mesiáše na oslu, okolo krajina s věží, palácem a domkem, dokresleno tužkou (setřelé)

13a (7,3 x 13,7 cm) král David v paláci se v kleče modlí před oltářem s rozevřenou knihou (Žalmů), zasazeno do palácového interiéru: vpravo sloupová síň, v pozadí město) 17b (8,2 x 13,2 cm) Jeruzalém: Chrám a město

iniciály v rámečku (ca 3,5 x 2,5 cm) s vnějším polem zdobeným figurálními, zvířecími, květinovými, rostlinnými nebo ornamentálními motivy (př. lukostřelec, lékárník, voják, pošťák, mušketýr, cherub, člověk s otýpkou, blíženci, pes, tulipán, vázy s květinami aj.) na foliích:

3a (2); 3b (2); 4a (3); 4b (1); 5a (3); 5b (1); 6a (2); 7a (1); 8a (2); 8b (3); 9a (2); 9b (1); 10b (1); Z1a (1); 11 b (2); 12a (1); 12b (1); 13b (2); 15b (1); 16a (1); 17b (2); tj. celkem 35 iniciál

incipity: fol. 2a, 2b (2x) slova jom, keha a ma provedena dekorativním písmem z vinuté stužky (viz machzory bakovské 17. stol.), po stranách incipity flankovány květinovým dekorem nebo rokajemi fol. 10a baruch zdobeno uvnitř písmen rokajemi a flankováno rostlinným dekorem fol. 14a nišmat rámované větrovím neseným dvěma heraldickými zvířaty (jelínkem a gryfonem: ptačí hlava, křídla, lví tělo)

fol. 12a šfoch rokokový rostlinný rámeček nesený dvěma lvi, jeden ležící, druhý stojící, vnitřek písma plný černý

ostatní incipity jsou pouze plné černé hebrejské kvadrátní typy

Snad anonymní dílo Moravské písařské školy, ale zcela jiné písmo (zde aškenázské).

vzory:

ilustrace: Amsterdam 1695 (viz učenci v Bnej Brak), Elijáš s Mesiášem na oslu: Mantua 1560, Praha 1526?

titulní list: frontispice Sulzbach 1711 (kde jsou tytéž ilustrace jako v Amsterdam 1695) - možná předloha? (nevím, zda-li obsahuje iniciály s činnostmi pesachu a siman le-seder jako následujícíJ iniciály a siman le-seder šel pesach: Benátky 1609 (1629) (nejsou obsaženy v amsterodamských hagadách)

<http://192.168.0.11/muzeum/sablona.phtml>